

Савенко О. М., заслужений журналіст України, доцент
Національний університет біоресурсів та природокористування (Київ,
Україна)

Савенко Т. Д., к. філол. н., доцентка
Національна академія статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)

ОСВІТНЯ ТА ВИХОВНА РОЛЬ СЛІВ-РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Вступ. Нинішній час учергове увиразнює аксіому, що мова, виконуючи соціальні функції і віддзеркалюючи як глобальні, так і найменші зміни у розвитку суспільно-політичного життя народу, також неспинно розвивається, розширюється і поглиблюється, миттєво реагує на злободенні історичні події, що ще більше підкреслює прикметні особливості сьогодення. Формування міжкультурної грамотності, діалогічної культури особистості стає нині загальною необхідністю у навчанні. Цілком закономірно, що сьогодні переосмислюється і видозмінюється загальний підхід до навчання, коли за основу стали братися теоретичні положення міжкультурної комунікації. Теоретиками все настійливіше відзначається необхідність заохочення до вивчення іноземних мов та цивілізацій як важливого засобу для розширення спілкування між народами, для кращого ознайомлення з культурою кожної країни, а також для зміцнення міжнародного співробітництва. Українські та зарубіжні дослідники-філологи наголошують на тому, що глобальний культурний простір включає в себе як «чуже», так і «своє». Діалог культур можливий лише за умови знання і поваги комунікантами «чужого», а також усвідомлення «свого» у порівнянні з «чужим», його місця в світовому культурному просторі. Людина повинна бути внутрішньо готова до відкритості «іншого» та сприйняттю цінностей іншої культури.

Мета роботи. Об'єктивно існуючі зв'язки між мовною системою і

різноманітними сторонами дійсності обумовлюють можливості виховання при вивченні української мови. Вивчення української мови іноземними студентами гуманітарних спеціальностей передбачає різні аспекти (лінгвістичний, літературний, культурознавчий) і разом з цим являє собою єдиний цілісний процес. Мова в цілому, нове середовище перебування, ознайомлення з історією, витворами мистецтва, творами літератури – все це стає факторами пізнання нової для студентів національної культури і неодмінно відображає особливості саме української національної культури, психологію та дух нації.

Матеріали і методи. Для того, щоб людина іншої національності могла сприйняти чужу для неї мову, необхідно передати не тільки зміст, але і національний колорит, настрій, тоді у студента-іноземця виникнуть відповідні асоціації. На наше переконання, головним фактором, що сприяє пізнанню реалій нової обстановки та вихованню інофонів (особливо на початковому етапі навчання упродовж перших тижнів і місяців), є власне сам процес вивчення української мови. При цьому підкреслимо, що у цей період особливий інтерес для них становлять слова-реалії, які позначають об'єкти, характерні для життя одного народу і які або не притаманні іншому народу, або повністю чи частково співпадають. Саме завдяки своїй номінативній функції слова-реалії слугують засобом передачі інформації про спосіб життя українського народу, оскільки саме вони у першу чергу «насичують» їхнє нове життя, навколишню обстановку і весь процес навчання місцевим (себто національним) колоритом.

Слід розрізняти зовнішні ознаки національного колориту і його внутрішню специфіку, пов'язану з національною мовою. Зовнішні ознаки – це прояви і прикмети національного буття: риси національно-історичного життя народу, його культури, характеру, звичаїв, традицій, традицій, звичок, почуттів, поглядів та інших. Внутрішня специфіка пов'язана з національною мовою.

Специфічні особливості, притаманні мові, найяскравіше

проявляються, коли відбувається зіставлення двох мовних систем. Труднощі, з якими неминуче стикається інофон, можна вирішувати тільки за умови володіння закономірностями цих мов.

Таким чином, мовні особливості є однією з найважливіших сторін національного колориту. З огляду на зовнішні ознаки національного колориту і його внутрішню специфіку, викладачу необхідно конкретизувати саме це поняття, розділивши всі вхідні в нього компоненти на дві категорії. До першої категорії слід віднести слова і поняття, пов'язані з національним способом життя. Це – топоніми, ономастика, реалії, слова, що позначають родинні стосунки, народні та релігійні обряди, що відображають ознаки епохи, національні манери, зовнішній вигляд, оцінка вчинків, і т.д. До другої категорії належать компоненти мовної структури: ідіоми, прислів'я і приказки, вульгаризми, жаргонізми, діалектизми, вигуки, порівняння, епітети, і т.д.

Велике виховне і пізнавальне значення має розуміння як самим викладачем, так і студентами специфіки слів-реалій, їхньої здатності проникати в інші мови у вигляді екзотизмів – національно конотованих визначень предметів і явищ саме української дійсності. Наявність значної кількості екзотизмів свідчить про особливу національну специфіку українських слів-реалій, а також про можливість проникнення слів-понять деяких предметів (насамперед побутових) разом із їхніми найменуваннями в інші країни.

Окрім прямого запозичення існують інші засоби проникнення слів-реалій української мови в інші мови. Це лексичне калькування, яке використовується для передачі усталених словосполучень термінологічного характеру. І хоча передача культурної інформації за допомогою кальок не може вважатися надійним засобом, все ж іноземні інформанти засвоюють факт приналежності певної визначеної кальки до реалії української дійсності.

Результати і обговорення. Адекватне сприйняття слів-реалій

інофонами неможливе без презентації повного обсягу культурної інформації щодо конкретних предметів і понять, про які йдеться. Отже, викладач повинен здійснювати лінгвокраїнознавче коментування лексики, моделювати широкий список слів-реалій, представляти адаптоване визначення того чи іншого слова на базі дефініцій тлумачних словників і матеріалів довідково-енциклопедичної літератури, оскільки провідним принципом функціонування слів-реалій є семантизація їхнього змісту.

У навчальній роботі слід враховувати роль слів-реалій, їхню функціонально-стилістичну значущість, зв'язок із контекстом. Аналізувати ж слова-реалії слід як єдиний об'єкт лексикології, стилістики, лінгвокраїнознавства та теорії перекладу, оскільки вони є особливою лексичною формою вираження національно-мовної своєрідності, яке відображає особливості всього суспільного, економічного, духовного і, зрештою, повсякденного життя народу.

Висновки. Мова відображає бачення світу і його концептуалізацію, що є притаманним певній лінгвоспільноті. Мова відображає ті риси дійсності, які важливі для носіїв культури. У формах мови виражається психологія народу, різні мови мають свою логіку і по-різному членують світ. Занурення в культуру іншого народу, знання його системи цінностей мають не лише навчальне, а й практичне значення для студентів-інофонів. Відомо, що людині, яка вивчає іноземну мову, властиво вносити в неї поняття рідної мови і культури, але при спілкуванні з представниками іншої мови це може спричинити певні непорозуміння. Саме тому, щоб запобігати появі таких непорозумінь, потрібно брати до уваги фактори їхнього виникнення та становлення.

Таким чином, слова-реалії виконують як освітню функцію, характеризуючи особливості життя та побуту українського народу, даючи відомості про історичний, культурний, економічний розвиток країни, так і виховну, оскільки осягнення суті, глибини і специфіки національної спадщини, культури і дійсності є основою для виховання іноземних

студентів у дусі поваги до українського народу назагал, для формування у них гуманістичного світогляду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дяченко Л. М. Функціонально-семантична характеристика безеквівалентної та фонової лексики сучасної української мови: дис. ... канд. філол. Наук: 10.02.01. К., 1997. 175 с.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів, 1989. 216 с.
3. Педагогічна майстерність: виклики ХХІ сторіччя : навч.-метод. посіб. / автори-упоряд. : В.В. Зелюк, Н.І.Білик, Т.А. Устименко. Полтава, 2013. 456 с.
4. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. К. : Либідь, 2007. 248 с.